

Provpass 5

Högskoleprovet

Svarshäfte nr.

Verbal del o

Provet innehåller 40 uppgifter

Instruktion

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

Markera tydligt.

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

Du får använda provhäftet som kladdpapper.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter** och den totala provtiden är **55 minuter**.

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. alarmerande

- A aggressiv
- B avskräckande
- C oroande
- D provocerande
- E uppfordrande

2. stomi

- A lugnande preparat
 - B magkatarr
 - C missbildning
 - D kirurgisk öppning
 - E muskelstelhet
-

3. hänföras

- A bli lurad
- B upplysas
- C förtjusas
- D förvirras
- E bli bortförd

4. grynna

- A boplatz för djur
 - B litet grund
 - C hästsele
 - D sagoväsen
 - E kokkärl
-

5. utfästelse

- A tomt hot
- B kungligt valspråk
- C orimligt krav
- D avslöjande
- E offentligt löfte

6. förefalla

- A tyckas
 - B tolka
 - C anta
 - D inträffa
 - E påstå
-

7. schablonmässigt

- A invariant och mekaniskt
- B snabbt och fartfyllt
- C lugnt och rogivande
- D kortfattat och sakligt
- E stelt och behärskat

8. pittoresk

- A storslaget praktfull
 - B välordnad
 - C behagligt stillsam
 - D gammaldags
 - E charmigt idyllisk
-

9. repertoar

- A övningstillfälle
- B privat loge
- C scen
- D återutsändning
- E programutbud

10. seraf

- A ängel
- B demon
- C furste
- D krigare
- E trollkarl

Bok om Karibien

En bok om Karibiens nutidshistoria är ett vanskligt projekt, eftersom Karibien utgör och tillhör så många olika kulturella, historiska och ekonomiska kretsar.

I boken *On the move. The Caribbean since 1989* utgår Alejandra Bronfman från att Karibien associeras till en historielös plats bortom modernitetens vinningar, vilket inbegriper föreställningar om Haiti fångat i våldscykler, Kuba fast i 1950-talet, Jamaica fast i ganjarökande och rastafari samt en rad små idylliska fridsamma öar som semesterort. Detta får väl stå för henne och med boken tycks hon vilja göra något åt den kunskapsbrist som följer av dessa förenklingar genom att göra några nedslag i ett par karibiska staters nutidshistoria.

Omslaget med en fullriggare provocerar mig genom att associera till piratmyter i populärkulturen eller till kolonialismens skepp. Titeln irriterar mig också. ”På väg” är en intetsägande titel som syftar på författarens försök att konstruera en ram för sin framställning genom att fokusera på cirkulation av fyra saker: människor, kapital, droger och information. Varför hon valt just dessa aspekter och hur

de flödar är inte helt begripligt. Det finns inte heller något övergripande resonemang eller analys, men det skulle förmodligen bli ett för omfattande projekt.

Bronfman är historiker och vill inte spekulera i vart Karibien skulle vara på väg, utan är snarare ute efter att sätta in några nutida globaliserade företeelser i deras lokalhistoriska sammanhang. För att göra detta måste man naturligtvis gå betydligt längre tillbaka än de senaste 20 årens utveckling, vilket Bronfman också gör.

Det är en lättillgänglig bok med många intressanta bitar bakgrundsinformation beträffande olika strategier för att överleva och utvecklas, till exempel den haitiska migrationen till USA, Kubas anpassning och specialisering av ekonomin samt Jamaicas olika politiska och drogpolitiska turer. Intressant är också det sista kapitlet om Internets betydelse för flera öar, varav några också spelat en omdiskuterad roll i bankvärlden och som spel- och casinowebbplatser.

MARIA BERGSTRAND

Uppgifter

11. Vad i Bronfmans bok är recensenten kritisk till?

- A Det i huvudsak populärkulturella perspektivet.
- B Ointresset för Karibiens möjliga framtid.
- C Avsaknaden av förklaringar till bokens upplägg.
- D De generaliserande slutsatserna om Karibien.

12. Vad verkar vara Bronfmans huvudsakliga syfte med boken?

- A Att lyfta fram Karibiens mångskiftande nutidshistoria.
- B Att lyfta fram globaliseringens positiva inverkan på Karibien.
- C Att lyfta fram det gemensamma i Karibiens nutidshistoria.
- D Att lyfta fram även mindre smickrande detaljer om Karibien.

Klimat och vetenskap

Det talas och skrivs mycket om de pågående klimatförändringarna och växthuseffekten. Extrema vädersituationer i form av skyfall, stormar och värmeböljor väcker många frågor om vart klimatet är på väg. Oron kryddas av larmrapporter om ökade koldioxidhalter i luften och stigande havsnivåer. Riktigt hur illa det är ställt med klimatet är det kanske inte någon som vet, men det pågår ständigt forskning världen över för att komma underfund med vad som orsakar klimatförändringarna. Forskningen är viktig för att man ska kunna bygga upp beredskap och minska skadeverkningarna.

Det finns många aktörer på såväl nationell som internationell nivå som bidrar till arbetet med klimatforskningen. Lantmäterier bildar, genom dataleveranser från Swepos, det svenska rikstäckande geodetiska referensnätet. Det vetenskapliga syftet är att genom kontinuerliga registreringar från GPS-satelliterna bestämma jordskorps deformationer i plan och höjd. Det praktiska syftet är att vara ett stödsystem som förbättrar prestanda för svenska användare av GPS.

Geodetiska observationer är en viktig pusselbit i studierna av klimatförändringarna. De kan bidra till bestämningen av havsnivåns höjning.

Landhöjningen har studerats vetenskapligt i snart 300 år, men det är först under de senaste 100 åren som man

förstått påverkan från inlandsisen.

Havsnivån låg ganska stilla fram till mitten av 1800-talet. Efter industrialismens intåg har det skett en långsam höjning av havsnivån. Nu ligger höjningen på drygt en millimeter om året. Landhöjningen har dock en kompenserande effekt. Skånska väst- och sydkusten samt Hanöbukten tillhör de områden som kan drabbas värst av stigande havsnivå eftersom det inte pågår någon landhöjning där.

Vid klimatforskning är det viktigt att kunna bestämma havsnivåns höjning med så stor noggrannhet som möjligt. För att få fram korrekta värden måste hänsyn tas till jordskorpsens rörelser och man måste korrigera mätningarna av vattenståndet mot landhöjningen. Detta sker exempelvis genom upprepade GPS-mätningar på permanenta referensstationer.

– Det krävs långa mätserier, minst 30–40 år, för att man ska kunna fastslå att en förändring har skett och hur stor den är. Därför är det viktigt att vi fortsätter samla in data som är relevanta för klimatet, säger Martin Lidberg vid Lantmäteriets geodesienhet.

BRITT-LOUISE MALM

Uppgifter

13. Hur utförs de mätningar som texten beskriver?

- A Observationer upprepas och jämförs över tid.
- B Stickprov samlas in och bildar underlag för prognoser.
- C Avvikelser registreras och dokumenteras.
- D Genomsnitt beräknas och omvandlas därefter till längre mätserier.

14. Vad kan man konstatera om de geodetiska observationer som texten beskriver?

- A De ger på sikt svar om orsaken till klimatförändringarna.
- B De utgör en svensk teknik som nu fått ny uppmärksamhet.
- C De ger en säkrare bild av utsläppen av växthusgaser.
- D De utgör exempel på praktiskt vetenskapligt samarbete.

Hur börja jobba igen?

FRÅGA: Hur lägger jag bäst upp min återgång till arbete efter två års sjukskrivning? Vad har jag för alternativ? Vill helst inte arbetsträna på min nuvarande arbetsplats.

SVAR: Nu när jag skriver detta svar har regeringens proposition om rehabiliteringskedjan just kommit – förändringar kan komma att ske efter den 1 juli 2008.

När man startar en återgång i arbete bör man först ta ställning till följande: Ska återgång i arbete ske hos befintlig arbetsgivare? Med ordinarie arbetsuppgifter? Med tillfälligt andra? Med varaktigt andra?

Om det sker hos annan arbetsgivare – ska målet vara att återgå till den befintliga eller inte? Hur ska då anställningen i det senare fallet avslutas?

Den inledande planeringen ska ske i samverkan med Försäkringskassan, då det är den som bedömer rätten till och typ av ersättning. De beslutar om du ska börja arbetsträna med rehabpeng eller om det finns arbetsförmåga att starta direkt, och då är det partiell sjukskrivning med sjukpenning som blir aktuellt.

Till sin hjälp för att fatta beslutet behöver Försäkringskassan information om din medicinska status från din läkare. Det är därför att rekommendera att din handläggare kallar till ett avstämningsmöte.

Jag föreslår att följande parter medverkar: du själv, din chef/arbetsgivarrepresentant, Försäkringskassan, din läkare och eventuellt någon annan som du kan vilja ha med, t.ex. facklig representant eller en vän. Har du gått hos en beteendevetare under din rehabilitering kan det vara lämpligt att även denna resurs medverkar.

Inför avstämningsmötet kan du även prata med din arbetsgivare om dina önskemål om arbetsuppgifter etc. Det som ni ska ta ställning till vid mötet är om återgången i arbete ska inledas med deltidssjukskrivning eller arbetsträning.

Arbetsträning innebär att den försäkrade kan få hjälp med de arbetsmoment hon eller han inte klarar av och att någon annan utför de resterande arbetsuppgifter som normalt utförs under en dag men som den försäkrade inte orkar med.

En arbetsträning startar oftast med 10 timmar per vecka, dvs. 2 timmar om dagen. Om det inte är så att du har en extremt lång resväg är det att rekommendera att direkt starta med femdagarsvecka så att du med en gång börjar träna kroppen och hjärnan på att skapa rutiner.

Detta pågår vanligtvis under några veckor. Det följs då oftast av ett nytt avstämningsmöte, och om det är läge: friskskrivning.

Det är då oftast en friskskrivning på 25 procent som blir aktuell.

Sedan fortsätter det på det här sättet löpande, där beslut om friskskrivning på nästa nivå oftast tas gemensamt på ett avstämningsmöte.

I de ärenden som jag har arbetat med där sjukskrivningsorsaken varit utmattningssyndrom, har det från arbetsträningens första dag till 100 procent frisk löpt cirka 12 månader. Det är en process som behöver få ta tid så att kroppen och knoppen hänger med.

ANNA SPORRONG

Uppgifter

15. Vilket beslut ska enligt texten fattas innan den sjukskrivne återgår i arbete?

- A Ett beslut om huruvida den sjukskrivne ska träna med andra sjukskrivna.
- B Ett beslut om huruvida den sjukskrivne ska byta arbetsuppgifter och/eller arbetsplats.
- C Ett beslut om hur den fortsatta medicinska rehabiliteringen av den sjukskrivne ska gå till.
- D Ett beslut om vilken typ av ekonomisk ersättning den sjukskrivne kan kräva.

16. I vilken situation kan det enligt texten bli aktuellt för en person att återgå i arbete genom deltidssjukskrivning?

- A När personen till en början behöver hjälp med vissa arbetsmoment.
- B När personen redan till en början har viss arbetsförmåga.
- C När personen ännu har behov av medicinsk vård.
- D När personen fortfarande behöver arbetsträning.

I köttbullslandet

Hur och varför har viss mat kommit att konstrueras som specifikt svensk? Detta är den övergripande frågeställningen i Jonathan Metzgers avhandling *I köttbullslandet: Konstruktionen av svenskt och utländskt på det kulinariska fältet*. Metzgers avhandling kan relateras såväl till ett ökande intresse för konsumtionsforskning i allmänhet som till ett ökande intresse för forskning om mat. Konsumtionsforskningen har på senare år fått ett tydligt genombrott i Sverige, något som till stor del kan kopplas till en stark forskningsmiljö vid ekonomisk-historiska institutionen vid Stockholms universitet, den institution där Metzgers avhandling också försvarats. När det gäller forskning om mat har denna dock traditionellt haft sin kanske starkaste koppling till etnologi, där exempelvis den legendariske lundaprofessorn Nils-Arvid Bringéus haft stort inflytande.

Det måste påpekas att Metzgers avhandling, trots en lättillgänglig titel, inte är någon populärvetenskaplig lättviktare, byggd på anekdotisk grund. Snarare är det fråga om en noggrann närläsning och dekonstruktion av i Sverige publicerade kokböcker med hjälp av en teoretiskt tämligen väl underbyggd begreppsapparat. I centrum för undersökningen står relationen mellan diskurser och ideologier kopplade till konstruktionen av det nationella.

Undersökningen omfattar, enligt syftesförklaringen, perioden 1900–1970, vilket dock inte hindrar Metzger från att utsträcka sin läsning till även betydligt äldre kokböcker, i uttalat syfte att presentera en ”förhistoria”. Det huvudsakliga material Metzger tittar på har dock gjorts mer hanterligt genom att det mestadels är sådana kokböcker vars titlar uttalat anknyter till någon form av nationalitet som kommit ifråga, kompletterat med ”ett knappt tiotal kokböcker”, vilka ”inkluderas på grund av deras djupa inflytande på svensk kokkonst”. Totalt uppgår materialet till en bra bit över 100 böcker.

En av de första saker man slås av när man läser *I köttbullslandet* är att en stor del av fokus ligger på konstruktionen av det ”andra”. Faktiskt utgör den del av boken som sysselsätter sig med ”svensk” mat den mindre delen av avhandlingen. Metzger visar dock med eftertryck att detta inte är en fråga om bristande fokus, utan om att det ”andra” är en avgörande del av konstruktionen av det ”svenska”.

Att kokböcker som uttalat skildrar ”icke-svensk” matlagning inte är något senkommet fenomen visar Metzger med eftertryck. Redan 1664 publicerades en kokbok om *Then frantzöske-kocken och pasteybakaren*, vilken Metzger visar sannolikt är en översättning av en drygt tio år tidigare

i Frankrike publicerad kokbok, vilket därigenom också visar på en lång tradition av att översätta utländska kokböcker till svenska. Jan-Öyvind Swahn har visat att det inte endast handlade om att läsa om utländska mattraditioner; flera svenska kokboksklassiker, såväl Cajsa Warg som Hagdahls kokbok, byggde till stor del på en i huvudsak fransk tradition. Länge var det också det franska som stod i fokus, när utländsk kokkonst omtalades. Vanligen signalerade det ”franska” att det var fråga om ett kulinariskt raffinemang. Cecilia Waerns intressanta och mycket narrativa *Italiens mat* från 1915 markerar det italienska kökets inträde på ”det kulinariska fältet” som en symbol för det rustika, autentiska och lite bohemiska köket. Av Metzgers kartläggning framgår att andra ”icke-svenska” mattraditioner visserligen inte verkar vara okända, men att de inte behandlas i någon större utsträckning förrän framemot 1950-talet, då de ofta får tjäna som symboler för det exotiska eller ”överexotiska”. Ett specialfall är förhållandet till det amerikanska köket, som i kokböckerna kan beskrivas som ett kök utan traditioner men också ses som en representant för det moderna – på gott och ont.

Redan i avhandlingens prolog signalerar Metzger att en ambition är att undersöka länkningarna mellan förändringarna i kokböckerna och övergripande ideologiska förskjutningar i samhället. Men de förklaringar han erbjuder till det vidgade intresset för ”icke-svenska” mattraditioner rör sig även utanför det ideologiska fältet. I huvudsak är det tre förklaringsmodeller som erbjuds: Den första betecknar Metzger som ”vidgade vyer” och den handlar om att svensken i gemen under efterkrigstiden fick en ökad och ”mer nyanserad” omvärldskänedom – till stor del kopplad till ökat resande. Denna förklaring har kanske varit den vanliga att möta till detta fenomen, och understryks också i samtida kokböcker. Som Ria Wägner formulerar det i *Med Ria vid TV-spisen* handlar det om att man vill ge exempel på ”utländsk mat som det är roligt att pröva efter utlandsresor”. Man skulle kunna se det som att återskapandet av de kulinariska upplevelserna fungerade som en nyckel till att återuppleva resorna.

De två övriga modellerna kopplar starkt till nationsbegreppet, där den ena ser ett nationellt tänkande med stark territoriell koppling som förhärskande efter andra världskriget, medan den andra beskriver en ideologisk internationalism, där solidariteten med andra länder är viktig – och då naturligtvis ett intresse för dessa länders mattradition blir en viktig ingång.

En viktig förändring som Metzger identifierar är hur de ”icke-svenska” köken retoriskt presenteras för läsarna, där

analysen pekar på att retoriken från 1960-talet i allt högre grad betonar autenticitet och tradition, medan de flesta hänvisningar till receptens anpassning till ”svensk smak” lyser med sin frånvaro från och med denna tid.

Konstruktionen av den ”icke-svenska” maten bildar det bollplank emot vilket Metzger menar att det ”svenska” köket eller mattraditionen hela tiden förhåller sig. I bokens enligt min mening intressantaste kapitel, ”Svenska kulinariska ikoner”, analyseras hur begreppet ”husmanskost” brukas, tolkas och omtolkas över tid, liksom det ”typiska” smörgåsbordet. Avhandlingstitelns köttbullar dyker i alla fall upp på Tore Wretmans smörgåsbord, även om de annars lämnat få avtryck i boken. Tore Wretman

tar – välförtjänt – ganska stor plats i detta kapitel och Metzger visar övertygande hur Wretmans uttalade ambition att ”rädda” en gammal svensk traditionsrik matlagningskonst i minst lika hög grad handlade om ”The invention of tradition”.

Som helhet är Metzgers avhandling en imponerande odysse genom farvatten som tidigare endast sparsamt kartlagts. Det finns knappast anledning att ifrågasätta de övergripande slutsatser som presenteras i avhandlingen, även om det finns en del områden där analysen befinner sig på kanske lite väl djupt vatten.

FREDRIK BJÖRK

Uppgifter

17. Vad framgår av den ”förhistoria” som Metzger presenterar i sin avhandling?

- A Att ”svenska” och ”icke-svenska” mattraditioner påverkat och inspirerat varandra genom historien.
- B Att frågan om mattraditioners nationella ursprung sällan uppmärksammas i äldre tiders kokböcker.
- C Att utländska mattraditioner via kokböcker har förmedlats till svenska läsare under flera hundra år.
- D Att mattraditionerna i Sverige och Frankrike fick sin nuvarande form under ungefär samma tidsperiod.

18. Hur använder Metzger ”icke-svensk” matkultur i sina analyser?

- A Som en prolog.
- B Som en förklaringsfaktor.
- C Som ett föredöme.
- D Som ett jämförelseobjekt.

19. Vad är enligt texten ett av syftena med Metzgers avhandling?

- A Att utforska hur välfärdssamhället präglat och format mattraditionen i Sverige.
- B Att undersöka i vilken mån nya tankeströmningar i samhället avspeglar sig i kokböckerna.
- C Att visa att mattraditionen i Sverige har äldre historiska rötter än de flesta tror.
- D Att jämföra Sverige och andra länder i fråga om intresset för mat från främmande länder.

20. Vad framhåller recensenten beträffande Metzgers avhandlingsämne?

- A Att det ryms inom ett forskningsfält som just nu är på frammarsch.
- B Att det avspeglar svenska folkets ökade intresse för omvärlden.
- C Att det är ett uttryck för ambitionen att göra forskning mera populärt.
- D Att det är intressant också för en stor del av allmänheten.

21. Förskolan i Sverige omfattar barn från ett års ålder och ____ första steget i ett långsiktigt utbildningssystem. Trots lång förskoletradition och en i stort sett total ____ av förskolan har vi idag endast begränsad kunskap om dess effekter på barns lärande.
- A beskriver – privatisering
 - B behandlar – bedömning
 - C tar – omsorg
 - D utgör – utbyggnad
22. Han är en av landets mest begåvade filmare. Dokumentären om J. väcker beundran – och undran. En filmare kan välja ____ sin dokumentär, men de filmade kan också vilseleda filmaren.
- A perception för
 - B att skildra
 - C vinkling på
 - D att vilseleda
23. Inget säljer lösa blad som en fast tronföljarförbindelse. Kvällspressens scoop mitt under huvudstadens sportlovsvecka, när de ordinarie hovreportrarna tillfälligt tappat kontakten med sina ____, kom som en välsignelse för båda kvällstidningarna. Och inte bara för dem, förresten; det var inte lätt att skilja storstadens alla ____ åt dagen efter den ____ förlovningen.
- A turturduvor – pamfletter – annonserade
 - B bevakningsobjekt – löpsedlar – tillkännagivna
 - C tronarvingar – sensationer – bordlagda
 - D nyhetsförmedlare – publikationer – tillkommande
24. I ett särskilt avsnitt av den svensk-norska renbeteskonventionen, Lappkodicillen, ____ därför, till gagn för renägarna, rätten att bedriva renskötsel på samma gränsöverskridande sätt som tidigare, oavsett på vilken sida av gränsen de ansågs ha sin ____.
- A stadfästes – hemvist
 - B bestreds – jökk
 - C förvisades – hjord
 - D reducerades – rätt

25. Vad gjorde Adam och Eva när de hade bitit i äpplet? Just det, de klädde på sig. Och på den tiden var det skinn som gällde, egenhändigt _____, tuggat med spott. Den metoden slipper vi idag.
- A garvat
 - B fällat
 - C patinerat
 - D kardat
26. Förutom sina akademiska åtaganden var Stobaeus också en _____ läkare, som behandlade fattiga och sjuka på sin privata mottagning och gav dem gratis medicin. Även om Ramlösa brunn ursprungligen _____ av Stobaeus tidigare handledare Döbelius, var det Stobaeus som gjorde brunnen populär som kurort. På äldre dagar använde han brunnen för att behandla sina egna _____; bland annat migrän och ryggbesvär.
- A kompetent – inrättades – klienter
 - B empatisk – framställdes – krämpor
 - C botfärdig – grundades – patienter
 - D hängiven – etablerades – åkommor
27. Den avgörande invändningen mot D's framställning är dock att han _____ att nämna att det inte fanns någon diskrepans mellan grundprincipen i landets utrikespolitik och det viktiga militära fredssamarbetet med de allierade.
- A föregriper
 - B utger sig för
 - C förbehåller
 - D underlåter
28. En stor del av denna forskning är grundforskning, inriktad på psykiska företeelser och beteenden utan hänsyn till vilken praktisk nytta man kan ha av forskningsresultaten. Men i motsats till detta finns också en omfattande målforskning, inriktad på _____ i olika livssituationer.
- A enkäter och observationer
 - B tillämpning av vetandet
 - C utbyte av kunskap
 - D hypotetiska resonemang

29. Civil olydnad i allmänhet är ett välkänt fenomen. Det finns ____ en vanlig missuppfattning om att civil olydnad skulle vara mer berättigad då den som agerar följer sitt samvetes röst. Men ett gott samvete är aldrig någon ____ för riktigt handlande. Jag har ingen rätt att hänvisa till att det jag gjorde *kändes* rätt, om det jag gjorde var djupt omoraliskt.

- A emellertid – garant
- B dessvärre – ersättning
- C likväl – ursäkt
- D sålunda – försäkring

30. Kompostering sker när organiskt material bryts ned av luftens syre. Det är en så kallad ____ process.

- A eutrof
- B mykologisk
- C aerob
- D oxymoron